

Slovstvo.

Donesek k bibliografiji spisov † Ivana Cankarja. Iv. Cankarjev je tudi spis »Moj prvi pogled na morje« v »Rimskem Katoliku«, V. teč., 1. zv., Dijaška priloga, 8 sl. Moti pa ondi podpis: Učiteljski pripravnik I. leta, kar Cankar seveda ni bil, vendar je ta sestavek njegovo delo. Poslal je svoj spis pod imenom svojega prijatelja učiteljsčnika, da je vso zadevo prikril gospodinji in tako zaslužen nagrado lahko zase porabil. — O tem sestavku piše dr. Mahnič, R. K. IV. t., 1. zv., Dij. priloga 113: »Najbolj me pa veseli, da se me je spomnil tudi neki učiteljski pripravnik. Njegov »Prvi pogled na morje« se odlikuje po bujni domišljiji; prizore iz narave slika prav poetično. Prihodnjič mislim to nalogo v prilogi natisniti.«

P. Vincencij Kunstelj.

Fr an Erjavec: Izbrani spisi. Uredil Iv. Dornik. I. zvezek: Povesti. V Ljubljani 1919. Založila Jugoslov. knjigarna, natisnila Jugoslovanska tiskarna. Cena ? Strani 228.

Erjavčevi izbrani spisi, ki jih je bila v letih 1888. in 1889. izdala Matica Slovenska v dveh zvezkih in jih je bil uredil Fr. Levce, so že davno pošli; z veseljem torej pozdravljamo podjetje Jugoslov. knjigarne, ki se je namenila, iznova izdati Erjavca. V tem I. zvezku so ponatisnjene povesti: Hudo brezdnó ali Gozdarjev renec, Ni vse zlato, kar se sveti, Huzarji na Polici in Veliki petek; noveli: Na stričevem domu in Zamorjeni cvet, ter črtici: Avguštin Ocepek in Izgubljen mož; končno še klasični spis: Božični večer na Kranjskem.

Šestdeset let je minilo, kar je bila večina teh povesti pisana in prvič tiskana (v Janežičevem Glasniku), in vendar bomo še vedno vsi radi segli po njih: eni, ker jih bo snó v zanimala, drugi, ker se hočemo od Erjavca vedno iznova učiti opazovanja narave in ljudi, v čemer je bil Erjavec tako velik mojster. Kdor išče v zanimivi snóvi zabave, bo pred vsem z veseljem čital Hudo brezdnó, kjer bo našel, da so pred toliko in toliko leti ljudje prav tako zvito znali tihotapiti, n. pr. s tobakom, kakor znajo dandanes in da res ni nič novega pod solncem, in da so se prisiljeni, nesrečni zakoni sklepali (»Na stričevem domu«) kakor še dandanes, in da je bil slovenski uradnik nasproti nemškemu predstojniku hlapčevskoponižen (»Avguštin Ocepek«) kakor še pred nedavnim časom (prim. dr. Fr. Detele spis v Koledarju za l. 1920.: Oficiala Ponižna zločin!). V formalnem oziru pa bo zdaj naša srednješolska mladina zopet lahko študirala Erjavčevo pripovedno tehniko ter jo primerjala z Levstikovo in Jurčičevo, zlasti pa se bo iz vsake Erjavčeve povesti učila, da je podlaga dobre povesti: skrbno opazovanje. Opazovanja narave seveda se bo pa še bolj učila iz II. zvezka, kjer bodo pač ponatisnjeni prirodoslovno-leposlovni spisi.

Sodba o pomenu Fr. Erjavca v našem slovstvu je zdaj (po ocenah Fr. Levca, Iv. Grafenauerja i. dr.) pač že zaključena. Vprašanje nastane: Ali nam je urednik Iv. Dornik Erjavca v svojem uvodu (str. 3—6) zadovoljivo predstavil? Reči moramo, da nas ne zadovolji. Ako je imel odločene samo štiri strani, naj bi bil živopisne podatke kratko omenil, potem pa nam več govoril o spisih, ki so v tej knjigi: Kako so nastali, kje so njih prizorišča, zakaj je Erjavca baš ta snov zanimala, kdaj, v katerih letih jih je pisal, kje je snov najbrž zajel itd. In drugič še zoper nekaj drugega ugovarjamo: D. je dal mehanično ponatisniti Levčevo izdajo iz l. 1888. z vsemi njenimi napakami. Zlasti v dvojnem oziru je namreč Levce izvirnik pokvaril: 1. dočim je E. enklitike pravilno stavil (n. pr. ker so mati imeli hišo v mestu, sem stanoval...), jih je L. vse prestavil (ker so mati... v mestu, stanoval sem...) in 2. E. je pisal lokal: o očetu, vremenu, v kraju..., L. pa: o očeti, o vremeni, v krajih... Kaj ni torej izvirnik bližji našemu sedanjemu književnemu jeziku nego Levčev ponatis? Pa še tudi marsikaj drugega je L. pokvaril. Primerjal sem samo prvi dve strani »Avgušтина Ocepka« in že samo tam našel nekaj poslabšanj, n. pr. E. piše: Stara mati so večkrat rekli, L. pa: »... so večkrat rekali.« Ali spet E.: »Po zimi sem večkrat prepozno prišel...«, L. pa: »... sem večkrat prepozno prihajal.« To je pač nepotrebna sprememba na — slabše. In g. D. čez drn in strn za Levcem! Nekaj stvarnih napak je resda L. popravil (n. pr. E. je pisal »Izidova podoba«, L. prav: Izidina ali morda še bolje bi bilo: Izisina). Popravile naj bi se pa vsekakor zastarele, moteče besede, n. pr. če E. piše (v »Zamorjenem cvetu«) »striček« namesto dandanes splošnorabljenega: stričnik ali nečak; pa Levce in Dornik sta izraz pustila nespremenjen. Prosimo torej boljšega, pametnejšega ponatisa in manj tiskovnih napak.

J. Debevec.

Engelbert Gangl: Zbrani spisi za mladino. VI. — Šesta knjiga Ganglovih zbranih spisov za mladino v čedni opremi leži pred mano. Lepo, priznanja vredno delo. Toda, če se zamislim v svoja mlada leta, se mi zdi, da bi me kot otroka ti zvezki bolj zanimali, če bi ne bili po zunanosti tako drug drugemu enaki in bi morda nosili vsak svoj poseben, za vsebino knjige značilen naslov in bi bili »Zbrani spisi« označeni šele v drugi vrsti. To je sicer stvar založnika in reklame, in le opozoriti sem hotel nanjo. — Pesem, s katero pisatelj odpira knjigo, je po svojem jedru gotovo dobra, po obliki pa premrtva in prenezanimiva, zato je otroci ne bodo veselili. Na vsak način je boljša proza. Najboljša črtica v celi knjigi se mi zdi »Za žogo — po nosku«, ki je najbolj živo in umetniško najbolje risana, plastičen opis brez moralne zabele, solnce in otroška duša, da se človeku koj prvi hip prikupi. Tudi »Dolgi prsti« je

dobra, le konec se mi zdi preveč moralizujoč; vse prav, toda če se predebelo in hoté podčrtavajo take stvari, kvarijo čisto lepoto. Zadovoljen sem bil tudi s »Pozabljenim Tinčkom« do konca; le s koncem sem bil hudo nezadovoljen. Čemu navduševati mladino za militarizem, če je tudi jugoslovanski. Če že moramo otrokom vedno in ob vsaki priliki vcepljati nauke in jih debelo podčrtavati, tedaj so nauki tu na mestu. Če učimo otroka: ne ubijaj! in nalagamo ubijalcem v naših mladinskih povestih strašne kazni, tedaj ne vzbujajmo v mladini veselja do uniforme in parade, ne vcepljajmo ji že v zgodnjih letih puhlega vojaškega ponosa, ki je nadomestil duha z žvenketom sablje. Ali bomo dajali otroku pipo v usta in ga učili, naj ne kadi? Prepričan sem, da se pisatelji ne zavedajo tega, toda po dolgih letih vojne in svetovnega sovraštva se moramo zavedati tega. Znano je, da otroci, ženske in k ženski naturi nagnjeni moške ljubijo uniformo in parado, a to nagnjenje, ki rodi v svojem bistvu zle posledice — na kakšen način, ne bom opisoval — moramo zavirati in če že ne storimo drugega, je molk tudi hvalevreden. S temi besedami sem hotel samo opozoriti na to. Seveda ne morem stati na stališču, da bi s tem prepovedal in obsodil vsake »Mlade vojake«, saj je sijaj parade in uniforme itak precej izgubil v svetovni vojni in nam ga samo ni treba znova oživljati. Takih primerov bi pri nas lahko naštel še mnogo brez ozira na spise, nastale pred in med vojno, katerim že iz psihološkega stališča tega ne morem tako hudo zameriti. — Ostale črtice v knjigi so slične ostalim Ganglovim spisom, ki slikajo v temnih barvah tujino in poveličujejo domovino, n. pr. »Logarjevi«, ki tragično konča in glasno vpije: Ne v tujino za srečo! Druge slikajo pridne otroke, ubogljive, lepo vzrejene in počesane, ki sicer napravijo tu pa tam kako neumnost, ki meji bolj na modrijansko bedastočo kot na pristno razposajenost, a so v ostalem lahko v dober vzgled; tako rasto Bogu in staršem v veselje in postanejo v ponos poštenega slovenskega doma in celega naroda. Zato se mi zdi večina teh črtic bolj izraz blažega hotenja kot pristne elementarne umetnosti.

France Bevk.

Bob za mladi zob. Pesmi za mladino. Zbral Cvetko Golar. V Ljubljani 1920. Založila Jugoslovanska knjigarna.

Zunanje dokaj čedna, a drobna zbirka enainštiridesetih mladinskih pesmi iz izrazito starejše »polupretrekle dobe«. Zbiratelj se je prepletel z eno četrtno vseh zbranih (!) pesmi med šest Župančičevih, šest Levstikovih, pet Belokranjskih (narodnih, a ne po šašlju!); med Jerajevo (štiri), Ketteja (tri), Murna (dve), Puglja, Cankarja, S. Jenka, Žgurja in Litijsko (po eno). V zbirki ni ne mlajših, ne starejših »Vrtčarjev«, ne »Zvončkarjev« (Fr. Krek, E. Gangl i. dr.). Ni Medveda, ni Sardenka! Tako vzbuja zbirka občutek, da se gre za nekako kdovekako in zakaj strašno destilirano podzbirko iz neobsežne antologične. Opravičil bi ta izbor, če bi bilo izbrano gradivo zares in vseskozi sama klastičnost. Pa ni, dasi ni slabih pesmi v zbirki, ki je vzrastla neprisiljeno iz osebnega zbirateljevega okusa brez globljega stilističnega in estetskoobjektivnega kritizma. Prijetna je sicer sočna mnogoličnost pestrih motivov in krepkih »poent«. Celotna zbirka pa diha vendarle nekako literarno hladno. Da bo užila mladina

knjigo v polni meri, dvomim, ker čutim, da zbirka nima baš najbistvenjše: duše; ne izžareva kot harmonična slika tople neposrednosti občutja, ki ga je n. pr. Župančiču dalo doživetje družinstva in očetovstva. Golar sliči kot mladinski pesnik in zbiratelj bolj Levstikovemu značaju, a se v motivih naslanja nedosledno na Župančiča. Preden je doštudiral psiho Levstikove (prav mladinske) in Župančičeve otroške pesmi, je nacvrl svoj trpk »Bob«, dokumentiral z njim svojo osebnost, a se pred psihologom nekako »blamiral«. Škoda, da tudi v stilističnem oziru nekatere pesmi niso brezhibne (prim. mojo oceno v »Času«) in da je G a š p a r i j e v okras, kakorkoli okusen, vendar neprikladen in netočen pod krepki naslov Golarjeve gorenjske domačnosti.

Dr. I. Pregelj.

Smrt Smailage Čengića. Drama u tri čina. Po Mažuranićevoj velepesni izradio Milan Ogrizović. U Zagrebu. 1920.

Komu ni znan Mažuranićev epos o smrti Smailage Čengića? L. 1842. (1843?) so Črnogorci v bitki na Grahovu porazili in ubili najljutejšega zatiravca Črne gore, poturice Smailago Čengića. Gajeve »Novine« so takoj prinesle o dogodku sporočilo, ves Balkan se je radoval in je slavil Črnogorce. Ivan Mažuranić (roj. 1814) je takrat bival v Karlovcu. Še tisto leto (ali 1844?) je potoval skozi mesto ubog Črnogorec, iščoč službe. Bil je izmed bojnikov na Grahovu. Plastično je pripovedoval Mažuraniću o boju, o Smailagi. Junakovke besede so padle na rodovitna tla. Že l. 1846. je časopis »Iskra« v Zagrebu prinesel Mažuranićevo epopejo. Obsega 5 spevov in 1134 vrstic (osmerec ali pa deseterec). V I. spevu (»Agovanje«) vidimo, kako kruti Smailaga veleva obesiti Črnogorce, katere je prejšnji dan zarobil. V silnih mukah umirajo, ali nobeden ne toži, ne stoka. Kot zadnjega dá obesiti tudi starega Turka Duraka, ker mu je svetoval, naj ne muči kristjanov. Zastonj je prosil Durakov sin Novica, dotlej prvi »kavaz« Smailagin, za očeta. Durak izdihne, Novica pa zbeži še tisto noč iz taborišča Smailaginega. V II. spevu (»Nočnik«) se Novica vzpenja po klancih v Črno goro, kipeč osvete. V III. spevu (»Četa«) gledamo, kako se zbira četa Črnogorcev v neki temni dolini ob vodi Morači za pohod nad Turke; star svečenik jih blagoslavlja in obhaja; v tistem slovesnem trenutku dospé k njim Novica, ki se jim ponudi za vodnika proti Smailagi; ko se dá krstiti, ga Črnogorci sprejmo v svojo sredo. V IV. spevu (»Harač«) Smailaga neusmiljeno izterjava harač (krvni davek) od uboge hercegovske raje; ker mu ne morejo dati ničesar, jih muči, privezuje na konjske repe itd. Zvečer veli zapaliti žive plamenice. Sam se razkošno gosti. Ko se je najedel in napil, si dá peti ob spremljevanju javorovih gosli. Tisti hip pa planejo Črnogorci od vseh strani — z Novico na čelu — ter Smailago in vse spremstvo pobijejo. V V. spevu (»Kob«, t. j. usoda) nas vodi pesnik na vrh Lovčena, v kočo ondotnega puščavnika, kjer vidimo lesen kip, predstavljajoč Smailago, v bojni opravi njegovi, kako se klanja — križu. Tako mine slava sveta! — Iz te snovi in vsebine je O. napravil »dramo« v treh činih (142 str., približno 3000 verzov, osmercev in desetercev): v I. činu aga harač pobira v okolici Stolca, ob meji Črne gore, muči rajo, strelja s puščicami vanjo, jo daje vesiti, končno dá obesiti Duraka in odpusti iz službe Novico (ta čin torej